

Doprinos poljoprivrede i turizma razvoju lokalne zajednice - primjer Parka prirode Kopački rit

Mikšić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:746485>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

**DOPRINOS POLJOPRIVREDE I TURIZMA RAZVOJU
LOKALNE ZAJEDNICE – PRIMJER PARKA PRIRODE
KOPAČKI RIT**

DIPLOMSKI RAD

Katarina Mikšić

Zagreb, rujan, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

Diplomski studij:

Ekološka poljoprivreda i agroturizam

DOPRINOS POLJOPRIVREDE I TURIZMA RAZVOJU
LOKALNE ZAJEDNICE – PRIMJER PARKA PRIRODE
KOPAČKI RIT

DIPLOMSKI RAD

Katarina Mikšić

Mentor:

Prof.dr.sc. Ramona Franić

Zagreb, rujan, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

**IZJAVA STUDENTA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI**

Ja, **Katarina Mikšić**, JMBAG , rođen/a 0079072401, 16.03.1999. u Zagrebu, izjavljujem da sam samostalno izradila/izradio diplomski rad pod naslovom:

**DOPRINOS POLJOPRIVREDE I TURIZMA RAZVOJU LOKALNE ZAJEDNICE –
PRIMJER PARKA PRIRODE KOPAČKI RIT**

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica/jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

Potpis studenta / studentice

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

IZVJEŠĆE
O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studenta/ice **Katarina Mikšić**, JMBAG 0079072401, naslova

**DOPRINOS POLJOPRIVREDE I TURIZMA RAZVOJU LOKALNE ZAJEDNICE –
PRIMJER PARKA PRIRODE KOPAČKI RIT**

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1. Prof.dr.sc. Ramona Franić mentor

2. Izv.prof.dr.sc Aleksandra Perčin član

3. Izv.prof.dr.sc. Ornella Mikuš član

Sažetak

Diplomskog rada studenta/ice **Katarina Mikšić**, naslova

DOPRINOS POLJOPRIVREDE RAZVOJU LOKALNE ZAJEDNICE – PRIMJER PARKA PRIRODE KOPAČKI RIT

Česta tema koja se proteže u hrvatskim agronomskim i ekonomskim raspravama je povezivanje poljoprivrede i turizma s ciljem intenziviranja ekonomskih rezultata. Kako bi se istražila povezanost te dvije grane provedena je statistička analiza poljoprivrede i turizma te na temelju prikupljenih podataka prikazana važnost indikatora turističke aktivnosti (noćenja, dolasci, smještajni kapaciteti), i poljoprivredne djelatnosti (zaposleni osiguranici i poljoprivrednici, struktura površina u razdoblju od 2013. do 2022. godine). Prikazuje se koji su to dionici koji doprinose ekonomskom razvoju Županije. Putem anketnog istraživanja o doprinosu poljoprivrede turističkoj ponudi Parka prirode Kopački rit, saznaje se mišljenje poljoprivrednika, djelatnika PP Kopački rit i lokalnih zajednica. Rezultati dokazuju, da postoji određena povezanost poljoprivrede i turizma, ali također postoji prostor za napredak. Potrebno je značajnije uključivanje poljoprivrede u turizam, čime bi se u konačnici, poboljšao rezultat i u jednom i u drugom sektoru.

Ključne riječi: Osječko-baranjska županija, poljoprivreda, turizam, Kopački rit

Summary

Of the master's thesis – student **Katarina Mikšić**, entitled

THE CONTRIBUTION OF AGRICULTURE TO THE DEVELOPMENT OF THE LOCAL COMMUNITY- THE EXAMPLE OF THE KOPAČKI RIT NATURE PARK

A common theme in Croatian agronomic and economic discussions is the connection of agriculture and tourism with the aim of intensifying economic results. In order to investigate the connection between these two branches, a statistical analysis of agriculture and tourism was carried out, and based on the collected data, the importance of indicators of tourist activity (night stays, arrivals, accommodation facilities) and agricultural activity (employed insured persons and farmers, surface structure in the period from 2013 until 2022). It shows which stakeholders contribute to the economic development of the County. Through survey research on the contribution of agriculture to the tourist offer of the Kopački rit Nature Park, the opinions of farmers, employees of Kopački rit Nature Park and local communities are obtained. The results prove that there is a certain connection between agriculture and tourism, but there is also room for improvement. A more significant inclusion of agriculture in tourism is needed, which would ultimately improve the result in both sectors.

Keywords: Osijek-Baranja County, agriculture, tourism, Kopački rit

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	1
1.2. Predmet i cilj rada	2
1.3. Metode istraživanja i struktura rada.....	2
2. Doprinos poljoprivrede i turizma razvoju Osječko-baranjske županije	4
2.1. Poljoprivreda Osječko-baranjske županije	4
2.2. Turizam Osječko-baranjske županije	6
2.3. Statistička analiza poljoprivrede i turizma.....	7
2.3.1. Poljoprivreda	8
2.3.2. Turizam	9
3. Razvoj i turistička ponuda Parka prirode Kopački rit.....	12
4. Dionici ekonomskog razvoja Osječko-baranjske županije.....	15
5. Povezanost poljoprivrede i turizma u ponudi Kopačkog rita	17
6. Zaključak	27
Popis Literature.....	29
Popis grafova	31
Prilog	32
Životopis.....	38

1. Uvod

1.1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Česta tema koja se proteže u hrvatskim agronomskim i ekonomskim raspravama je povezivanje poljoprivrede i turizma s ciljem intenziviranja ekonomskih rezultata. Postoji velik broj stručnih i diplomskih radova koji o tome raspravljaju. Vrh (2019.) u svom radu opisuje odnos poljoprivrede i turizma. Naglašava, da kada se raspravlja o vezi između turizma i poljoprivrede, zaključuje se da su ovi sektori ključni za strateški razvoj Republike Hrvatske. Razvoj turizma i intenzivna poljoprivredna djelatnost imaju značajan utjecaj jedan na drugoga i zajedno doprinose razvoju zemlje. Navodi da su porast turizma i porast turističke potrošnje rezultirali promjenama u poljoprivrednom sektoru, posebno u njegovoj strukturi proizvodnje. Ta veza između poljoprivrede i turizma može se svesti na interakciju između sektora proizvodnje i potrošnje. Zbog uspostavljanja tržišnih mehanizama i gubitka povezanosti s okolišem dolazi do posljedica koje su sličnije karakteristikama „tvrđog“ turizma.

Đurkov (2020.), navodi da uslijed značajnih promjena u načinu života, rastućeg stresa i ubrzanog načina života, starije stanovništvo i mnogi pojedinci sve češće biraju ruralna područja kao destinacije za opuštanje i zabavu, što dovodi do pojave ruralnog turizma. Važnost ruralnog turizma leži u spoju poljoprivredne proizvodnje, tradicionalnih proizvoda, usluga, gastronomije i turističkih ponuda. Turisti često traže iskustvo „netaknute“ prirode i poseban kontakt s ljubaznim domaćinima. Ruralni turizam je specifičan oblik turizma koji ističe harmoniju između čovjeka i prirode. On pokušava uspostaviti ravnotežu između suvremenog načina života i tradicionalnih običaja, nudeći bijeg od stresa i užurbanosti te omogućava povratak počecima svega- selu.

Antunović (2017.), u zaključku svog rada na temu „Ispitivanje utjecaja turizma na poljoprivredu u gradu Vrgorcu i okolici“, navodi da trenutna situacija u odnosu poljoprivredne proizvodnje i turizma pokazuje da su te dvije gospodarske grane ovisne jedna o drugoj. No, način na koji su povezane i koliko maksimiziraju korist jedna drugoj su na ne baš zavidnoj razini. Navodi da, informiranost poljoprivrednika o različitim mogućnostima, što financiranja projekata, što načina plasiranja proizvoda je poražavajuća. Međutim, zaključuje da prema rezultatima ankete, proizvođači se nadaju boljoj povezanosti, iako poljoprivrednici na području grada Vrgorca i njegove okolice nisu zadovoljni dosadašnjim plasmanom njihovih proizvoda kroz različite turističke objekte.

Osječko-baranjska županija, smještena je na sjeveroistoku Hrvatske, ima površinu od 4.152 km² i rangira se kao četvrta najveća županija u Republici Hrvatskoj. Županija se prostire od Donjeg Miholjca i Našica na zapadu, do Erduta na istoku te od hrvatsko-mađarske granice na sjeveru do Brodsko-posavske i Vukovarsko-srijemske županije na jugu (Master plan turizma Osječko-baranjske županije, travanj, 2017.). Park prirode Kopački rit, danas zaštićen kao zoološki rezervat, nalazi se u jugoistočnom dijelu Baranje te se smatra jednom od najočuvanijih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi koju karakterizira iznimna ljepota krajolika i velika biološka raznolikost. Pruža se mogućnost ustanoviti postoji li poslovna povezanost poljoprivrede i turizma na primjeru turističke ponude Kopačkog rita te ostvaruje li ta veza koristi za dohodak lokalne zajednice, odnosno Osječko-baranjske županije.

1.2.Predmet i cilj rada

Osnovni cilj rada je ustanoviti doprinos poljoprivrede turističkoj ponudi Parka prirode Kopački rit. Kako bi se postigao taj cilj, identificirat će se obilježja ponude poljoprivrede i turizma, glavni poslovni suradnici i lokalni dionici ekonomskog razvoja. Provest će se anketno istraživanje putem Google obrasca s ključnim dionicima tog područja. Cilj ankete je saznati mišljenje poljoprivrednika, djelatnika Parka Prirode Kopački rit i lokalne zajednice o doprinosu poljoprivrede turističkoj ponudi Parka prirode Kopački rit.

1.3.Metode istraživanja i struktura rada

Materijali i metode koje su korištene u radu sastoje se od statističke i kvalitativne analize provedene prikupljanjem informacija stručnih i znanstvenih radova te službenih internetskih stranica, kao što su službena stranica Parka prirode Kopački rit, Agroklub Osječko-baranjske županije, Statistički ljetopis i dr.

Glavni dio rada posvećen je rezultatima anketnog istraživanja koji čini empirijski dio rada. U anketi su postavljena zatvorena pitanja, što znači da su ispitanici birali odgovore iz ponuđenih opcija, dok je drugi dio ankete proveden kroz Likertovu skalu i mogućnost pisanog obrazloženja odgovora. Odgovori ispitanika su opisno analizirani i na temelju rezultata izvedeni su konačni zaključci.

Diplomski rad čini šest poglavlja. Prvo poglavlje namijenjeno je uvodu gdje je kroz stručne i pregledne radove postavljena problematika ovog rada. Ukratko je objašnjena glavna tema i cilj rada. Nadalje, identificirana su obilježja ponude poljoprivrede i turizma naglaskom na stanje u Osječko-baranjskoj županiji. Provedena je i statistička analiza kroz koju su prikazani indikatori turističkih aktivnosti (dolasci, noćenja, smještajni kapaciteti), i poljoprivredne djelatnosti

(zaposleni osiguranici i poljoprivrednici, struktura površina u razdoblju od 2013. do 2022. godine). Treće poglavlje prikazuje razvoj i turističku ponudu Parka prirode Kopački rit, dok će se u četvrtom poglavlju prikazati koji su to dionici ekonomskog razvoja te koji se projekti provode po tom pitanju u Osječko-baranjskoj županiji. U petom poglavlju analizirat će se anketno istraživanje prikupljenih odgovora, a u zadnjem, šestom poglavlju iznesen je zaključak rada.

2. Doprinos poljoprivrede i turizma razvoju Osječko-baranjske županije

Osječko-baranjska županija nalazi se na istočnom dijelu Republike Hrvatske i čini jednu od pet slavonskih županija. Županija predstavlja izuzetno važno područje koje ima značajnu stratešku ulogu u razvoju turizma i poljoprivrede te se smatra temeljnim nacionalnim dobrom. Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije u materijalu za sjednicu (lipanj 2023.) kao glavne prednosti Županije ističe: pogranični i podunavski položaj, dvije velike plovne rijeke, ambicije i mogućnosti gospodarskih subjekata, kvalitetu pojedinih elemenata ponude (smještaj, ruralni objekti, vino i gastronomija). Navode definiranu viziju Osječko-baranjske županije, a ona glasi: „Osječko-baranjska županija regija je koja svoj održivi razvoj uspješno temelji na spoju poljoprivredne proizvodnje više dodatne vrijednosti i inovativne turističke ponude“.

2.1. Poljoprivreda Osječko-baranjske županije

Poljoprivreda je gospodarska djelatnost koja iskorištava prirodne izvore poput tla, vode i klime, koristeći kultivirane biljke i domaće životinje uz ljudski rad. Cilj joj je proizvesti biljne i životinjske proizvode koji služe kao hrana za ljude i životinje te sirovine za daljnju preradu. Održavanje poljoprivredne aktivnosti je od izuzetnog značaja jer je glavni korisnik raspoloživog zemljišta, proizvođač hrane i izvor egzistencije stanovništva. Također, upravlja održivim razvojem ruralnih područja, vodi brigu o zaštiti okoliša i očuvanje biološke raznolikosti.

Dobro je poznato da su u Osječko-baranjskoj županiji dugo vremena prisutni razni izazovi. Loša demografska slika, sve veći broj iseljavanja ljudi te politička situacija, gdje su poljoprivreda i turizam jedni od najvažnijih djelatnosti koje bi potencijalno vratilo ljude u njihove krajeve, no uz potpore i financijsku pomoć Županije i lokalnih zajednica. Zbog toga je poljoprivreda važna jer potiče rast u nepoljoprivrednim sektorima što rezultira povećanjem zaposlenosti i poboljšanjem standarda života. Geografski, veći dio Županije je ravničarskog tipa, što pruža povoljne uvjete za razvoj poljoprivrede. Kapaciteti za proizvodnju u primarnom sektoru poljoprivrede svrstavaju Osječko-baranjsku županiju u najkvalitetniji dio hrvatske žitnice. Kada se spominje ukupna površina županije, 58 % čine poljoprivredne površine, a 20 % šume. Velika površina kvalitetnog poljoprivrednog tla predstavlja prednost sektora poljoprivrede. (Pavić, 2016.)

Najviše površina angažirano je u uzgoju kukuruza i pšenice, a slijede suncokret, krmno bilje, soja, šećerna repa, ječam, povrće, uljana repica, krumpir, duhan i raž. Vinogradi i voćnjaci se uglavnom nalaze na brežuljcima Dilja, Papuka, Erdutskog brda, Dalj planine i Baranjskog brda. (Program zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije, 2005.) Na osnovi bogatih resursa u biljnoj proizvodnji, razvija se i stočarski sektor u kojem je najzastupljeniji uzgoj goveda (Jeleč, 2022.).

Od pet slavonskih županija, Osječko-baranjska županija ima najviše OPG-ova, njih 11.360 (Jeleč, 2022.). Osim bavljenja tradicionalnom poljoprivredom, sve više gospodarstva započinje bavljenjem seoskim turizmom tako što kroz gastronomsku ponudu nude proizvode vlastitog domaćinstva kao što su kulen, sir i vino. Kako bi se poljoprivreda potaknula i unaprijedila, Osječko-baranjska županija razvija i potiče na ostvarivanje brojnih projekata. Njima se želi omogućiti prepoznatljivost domaćih proizvoda i u konačnici stvaranje robne marke poljoprivrednih proizvoda Osječko-baranjske županije.

Studija tradicijskih poljoprivrednih proizvoda (Vuković i Lisjak, 2014.) navodi da Osječko-baranjska županija ima bogatu i raznovrsnu eno-gastro ponudu gdje je teško izdvojiti jedan od proizvoda na tržištu. Izdvojili su šest primarnih grupa proizvoda, a to su:

1. Tradicijski proizvodi od svinjetine (kulen, kulenova seka, čvarci, slanina, kobasica, krvavica, švargla, mast)
2. Specijaliteti od riječne ribe (šaran na rašljama, fiš paprikaš, riblja kobasica, perkelt od soma dimljena riječna riba..)
3. Voćne rakije i likeri (šljivovica, višnjevača, medna rakija, orahovac, rakija od dunje, malinovac)
4. Slavonska-baranjska vina (Graševina, Merlot, Rose, Zeleni Silvanac, Traminac i dr.)
5. Baranjska paprika i specijaliteti na bazi paprike (čobanac, fuš-paprikaš, pileći/iš paprikaš)
6. Tradicijski proizvodi od tijesta (gužvara s orasima i makom, krumpir tijesto, kupus tijesto, selenjaci, knedle sa šljivama, Osječka knedla, taške s pekmezom i dr.)

Gospodarstva u Osječko-baranjskoj županiji plasiraju svoje proizvode i na domaće i na međunarodno tržište, što potvrđuje ključnu ulogu poljoprivrede za razvoj gospodarstva ove Županije i Republike Hrvatske.

2.2. Turizam Osječko-baranjske županije

Turizam kao društvena-ekonomska djelatnost predstavlja skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja u nekom mjestu, pri čemu se ne zasniva stalno prebivalište, a ima značajan utjecaj na ukupna društvena i gospodarska kretanja određenog područja. Prirodne karakteristike Osječko-baranjske županije predstavljaju ključni resurs za njezin razvoj i regionalni napredak. Kroz te prirodne posebnosti, otvara se prilika za razvoj kontinentalnog oblika turizma, koji uz pravilno upravljanje i promociju, ima potencijal odigrati značajnu ulogu u poticanju regionalnog prosperiteta (Ćućić i sur., 2007.). S obzirom da turistički trendovi sve više pokazuju promjenu ponašanja turista sa željom za raznovrsnim iskustvima, u posljednjem desetljeću primjećuje se sve veći interes za tzv. „eko-turizam“, „ruralni turizam“, „seoski turizam“ i slično. Iz ovoga proizlazi važnost identifikacije prirodnih karakteristika i njihovo iskorištavanje na najbolji mogući način, uz poštivanje načela održivog razvoja (Ćućić i sur., 2007.).

Osječko-baranjska županija je prije pojave pandemije bolesti COVID-19, bilježila 230.000 noćenja i dolazaka. Osječko-baranjska županija, kao i Slavonija, ponajprije se usmjerava na domaće tržište, a zatim na zemlje u okruženju i daleka tržišta. Za Županiju iznimno značajna tržišta su turisti s posebnim interesima, kao što su ljubitelji gastronomije i vinski turizam, aktivan boravak u netaknutoj prirodi, istraživati kulturne znamenitosti te sudjelovati u tradicionalnim i suvremenim manifestacijama. (Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, lipanj 2023.)

Postojeća turistička atrakcijska osnova Osječko-baranjske županije uključuje: bogatstvo voda (rijeke, akumulacije, ribnjaci, jezera, bare), termalne izvore, šume i šumska područja s bogatim i relativno očuvanim ekološkim sustavima flore i faune, očuvan fond divljači, zaštićena područja prirode, vrijedan ruralni prostor, bogato-kulturno povijesna i graditeljska baština.

Kontinuirano unapređenje turističke ponude očituje se kroz financijsku potporu projekata Turističke zajednice Osječko-baranjske županije, ali i kroz velike turističke projekte te manifestacije/događanja na području županije. Marketinški plan turizma za Osječko-baranjsku županiju, dio je projekta „Strateškog marketinškog plana turizma Slavonije s planom brendiranja za razdoblje 2019.-2025.“, kojem je osnovni cilj podignuti prepoznatljivost Slavonije kao turističke regije na domaćem i međunarodnom tržištu (Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, lipanj 2023.).

Praksa je pokazala da su u turizmu najposjećenije manifestacije zabavnog i sportskog karaktera koje se mogu turistički i gospodarski vrlo dobro valorizirati i kapitalizirati. Neke od manifestacija Osječko-baranjske županije su: smotra folklora Slavonije i Baranje Đakovački vezovi, Wine & Bike tour Erdut, Zoološki vrt Osijek, Olimpijada starih sportova Brođani, Bizovačke toplice, Svetište Gospe od utočišta u Aljmašu, kupalište Copacabana na Dravi, Dani prvog piva u Osijeku, Lovište Breznica kod Našica i dr.

Upravni odjel za turizam i sport Osječko-baranjske županije financijski je podupirao i sudjelovao u organizaciji brojnih manifestacija na području Županije, koje imaju cilj promicanje kontinentalnog, odnosno ruralnog turizma. U cilju unapređenja i razvoja ruralnog turizma, Turističkoj zajednici Osječko-baranjske županije odobrena su financijska sredstva za sudjelovanje i organizaciju na različitim manifestacijama kako bi se predstavio turistički potencijal Osječko-baranjske županije te za financiranje redovitih aktivnosti. (Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, lipanj, 2023.)

2.3. Statistička analiza poljoprivrede i turizma

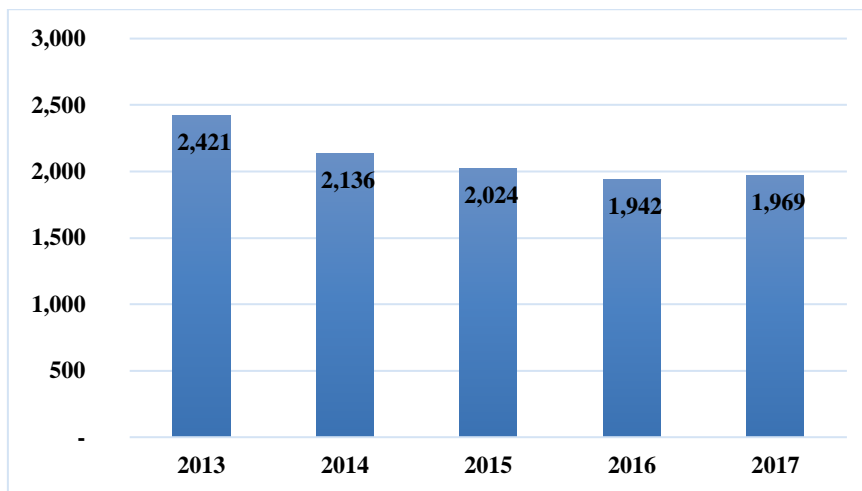
Hrvatska je prvenstveno turistička zemlja, no to se većinski odražava u ljetnim mjesecima te se kroz brojne razvojne strategije naglašava želja za odličnim rezultatima u turizmu tijekom cijele godine. Tu se prvenstveno podrazumijeva jačanje kontinentalnog turizma s posebnim naglaskom na slavonsku ravnicu, čemu pripada i Osječko-baranjska županija. Kako bi se prethodno navedeni cilj ostvario te kako bi iz godine u godinu turistički rezultati bili što bolji vrlo je važno pratiti trendove. Statistička analiza turističke aktivnosti ukazuje na prednosti i nedostatke trenutne turističke ponude što može biti nit vodilja u donošenju novih odluka po pitanju vođenja turističke strategije.

Statistička analiza je dobar pokazatelj i u području poljoprivrede jer pruža uvid u trenutnu situaciju. Prikazuje trendove koji daju uvid u potencijalni prostor za poboljšanje te prikazuje poljoprivrednu sliku određenog područja (npr. broj obradivih površina, najuspješnije kulture i slično).

Za potrebe statističke analize prikupljali su se podaci iz relevantnih izvora o poljoprivredi i turizmu u Osječko-baranjskoj županiji. Na temelju prikupljenih podataka želi se prikazati važnost ovih čimbenika u razvoju Osječko-baranjske županije. Kako bi se to ostvarilo podaci su izvučeni sa internetskih stranica, a to su turizam u brojkama i statistički ljetopis. U nastavku slijedi prikaz dolaska turista (2013.-2022.), noćenje turista (2013.-2022.), smještajni kapacitet odnosno, broj postelja (2013.-2022.), zaposleni osiguranici i poljoprivrednici (2013.-2017.),

poduzeća koja djeluju na području Županije te struktura sjetvenih površina u Osječko-baranjskoj županiji.

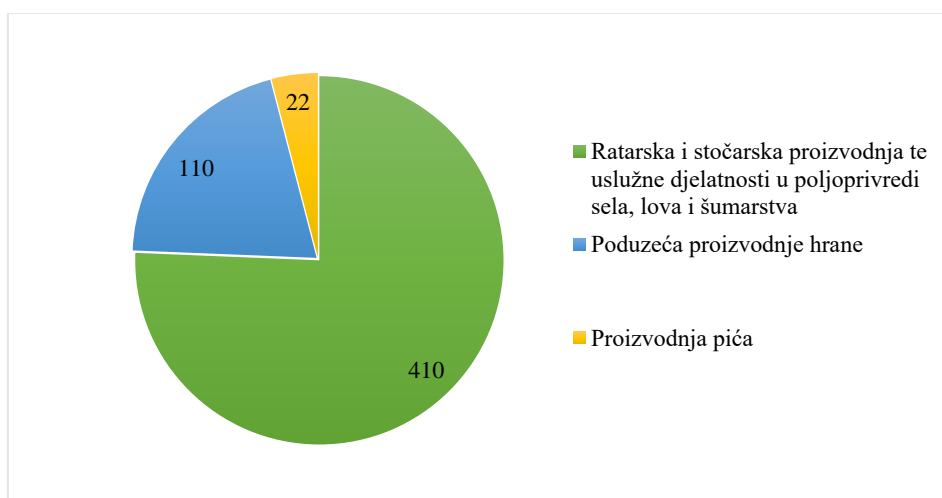
2.3.1. Poljoprivreda

Graf 2.3.1.1: Zaposleni osiguranici poljoprivrednici u Osječko-baranjskoj županiji (2013. - 2017.)

Izvor: Statistički ljetopis, izrada autora

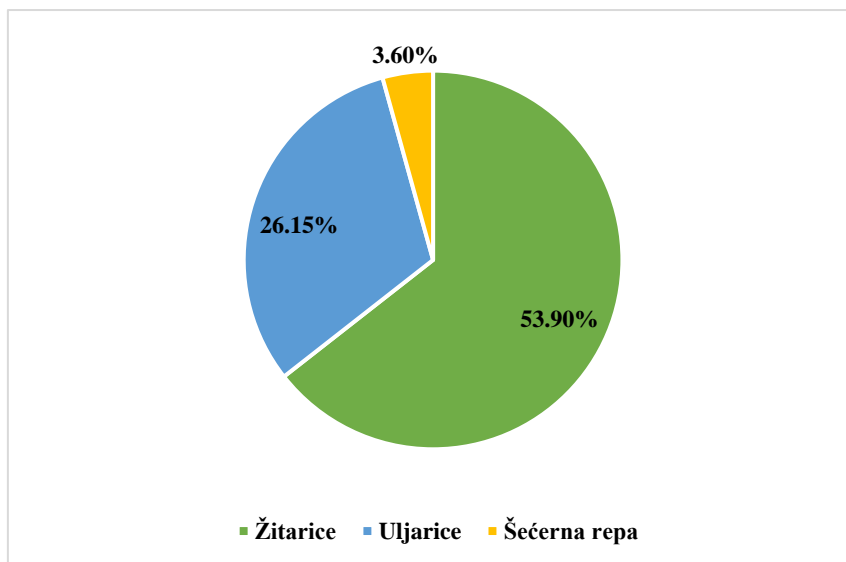
Za razdoblje od 2013. do 2017. godine dostupni su podaci o zaposlenim osiguranicima u sektoru poljoprivrede u Osječko-baranjskoj županiji te u grafikonu 2.3.1.1 možemo vidjeti kretanje u tom periodu. Nažalost, od 2013. godine Osječko-baranjska županija bilježi pad u ovoj kategoriji, a prema financijskim izvješćima Hrvatske gospodarske komore iz 2019. godine, u kompanijama čija je osnovna djelatnost poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo zaposleno je 5.290 djelatnika ili 12,4 %. U proizvodnji hrane zaposleno je 2.908 djelatnika (6,8 %), dok je u proizvodnji pića zaposleno 180 (0,4 %) djelatnika.

Graf 2.3.1.2: Poduzeća koja djeluju na području Osječko-baranjske županije

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, izrada autora

U Osječko-baranjskoj županiji posluje ukupno 410 poduzeća koja se bave raznim aktivnostima u poljoprivrednom sektoru, uključujući ratarsku i stočarsku proizvodnju te uslužne djelatnosti povezane s poljoprivredom, lovom i šumarstvom. Također, djeluje i 110 kompanija koje se bave proizvodnjom hrane i 22 kompanije koje se specijaliziraju za proizvodnju pića (Grafikon 2.3.1.2).

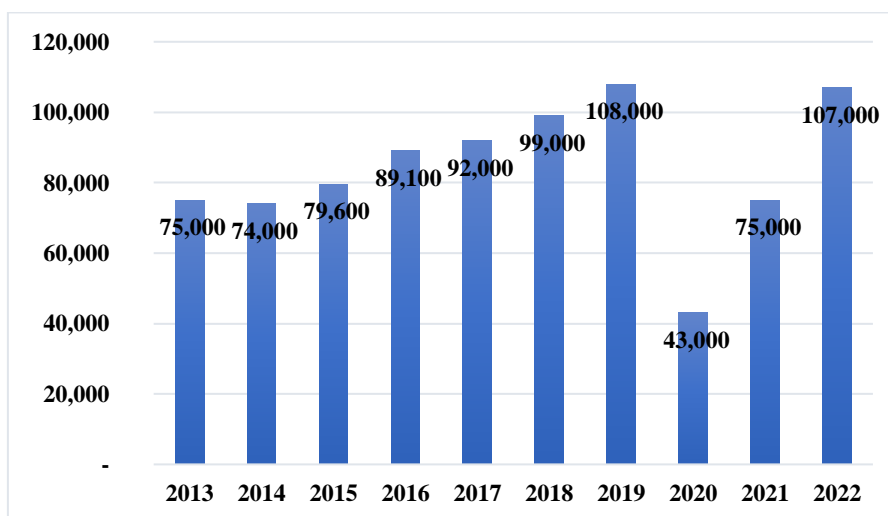

Graf 2.3.1.3: Struktura sjetvenih površina u Osječko-baranjskoj županiji

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, izrada autora

Najveći udio sjetvenih površina u Osječko-baranjskoj županiji zauzimaju žitarice, koje obuhvaćaju 53,9 % ukupne površine. Na drugom mjestu su uljarice koje čine 26,15 % sjetvenih površina, dok šećerna repa zauzima najmanji dio od 3,6 % površine (Grafikon 2.3.1.3).

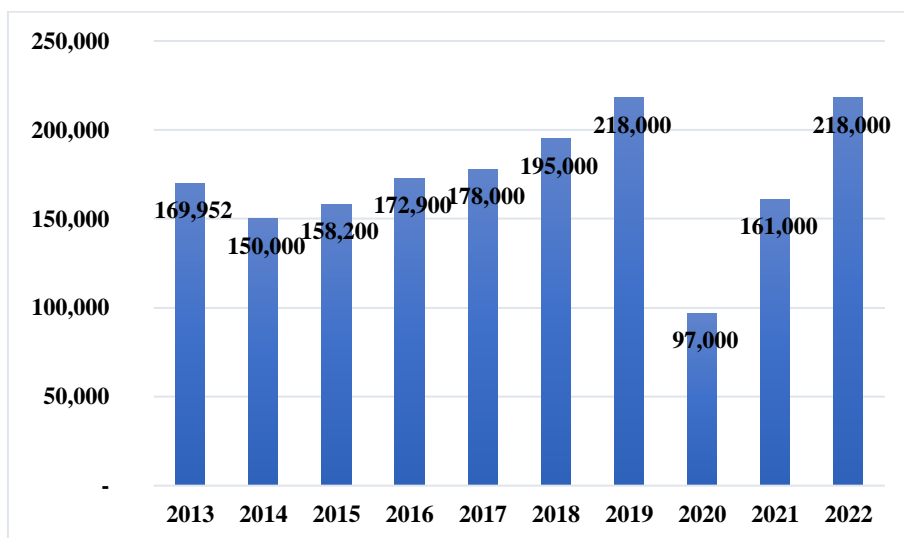
2.3.2. Turizam

Graf 2.3.2.1: Dolasci turista u Osječko-baranjskoj županiji (2013. - 2022.)

Izvor: Turizam u brojkama, izrada autora

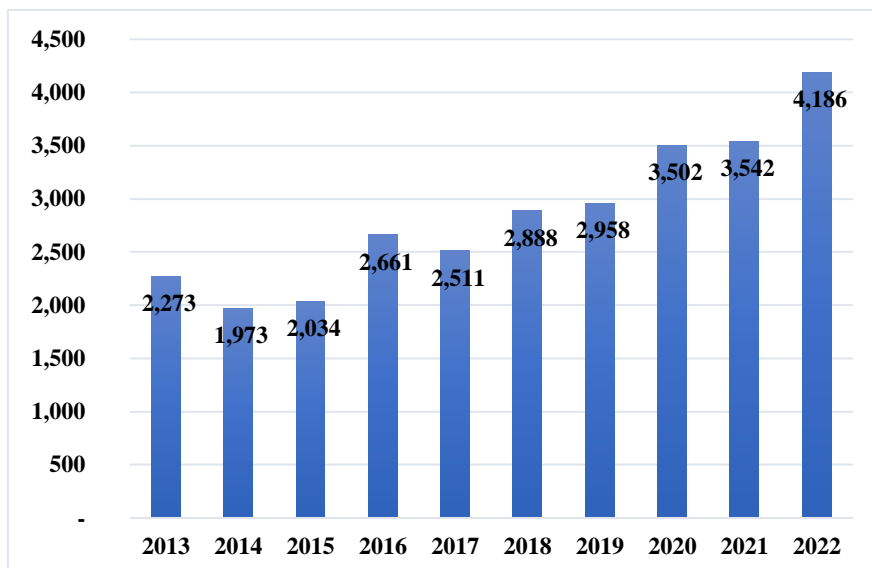
Analizirajući broj dolazaka turista u Osječko-baranjsku županiju u razdoblju od 2013. do 2019. iz godine u godinu vidljiv je umjereni porast, uz iznimku malog pada u 2014. godini. Godina 2019. predstavlja rekordnu godinu te se zbog toga svi budući turistički rezultati uspoređuju s njom. Vidljiv je nagli pad u dolascima u 2020. godini što je povezano s pandemijom COVID-19, a zatim slijedi umjereni oporavak koji zbog tada još postojećih ograničenja kretanja nije došao do razine rekordne 2019. godine. Vidljivo je da je u prošloj godini (2022.) došlo do značajnog rasta dolazaka turista te je brojka od 107.000 dolazaka vrlo blizu onoj iz 2019. godine (Grafikon 2.3.2.1).

Graf 2.3.2.2: Noćenja u Osječko-baranjskoj županiji (2013. - 2022.)

Izvor: Turizam u brojkama, izrada autora

Ako analiziramo ostvareni broj noćenja turista u Osječko-baranjskoj županiji u razdoblju od 2013. do 2022. godine, možemo izvući podjednake zaključke kao i kod dolazaka turista. Uz iznimku 2014. godine kada je došlo do pada u broju noćenja, do 2019. godine su ona umjereno rasla. Veliki pad se dogodio u 2019. zbog već spomenute pandemije, a zatim u naredne dvije godine slijedi oporavak te je prošle godine izjednačen rezultat iz rekordne 2019. godine kada je u Osječko-baranjskoj županiji ostvareno 218.000 noćenja (Grafikon 2.3.2.2).

Graf 2.3.2.3: Smještajni kapaciteti u Osječko-baranjskoj županiji (broj postelja) (2013. - 2022.)

Izvor: Turizam u brojkama, izrada autora

Vidljivi su fluktuirajući trendovi kod kretanja broja smještajnih kapaciteta u Osječko-baranjskoj županiji, odnosno primjećuju se promjene u broju postelja u posljednjih deset godina. Međutim, situacija se u posljednjih nekoliko godina, pogotovo postpandemijskih godina, popravlja te broj postelja u županiji bilježi očito eksponencijalni rast (Grafikon 2.3.2.3).

3. Razvoj i turistička ponuda Parka prirode Kopački rit

Područje Parka prirode Kopački rit nalazi se na krajnjem dijelu Republike Hrvatske odnosno dio je širega geografskog područja istočne Hrvatske. Nalazi se na nizinskom području između rijeke Drave i Dunava te državne granice s Republikom Mađarskom. Prostire se ne sjeveru rijeke Drave počevši od ušća Drave u Dunav te se proteže uzvodno uz Dunav, obuhvaćajući njegove lijeve i desne obale sve do nekadašnjeg pristaništa Kazuk. Na istoku, granica Parka prirode određena je državnom granicom prema Republici Srbiji (Mikšić, 2021.).

Smatra se jednim od najznačajnijih prirodnih, poplavnih područja europskog značenja, a zauzima ukupnu površinu od 23.891 ha. Zbog svoje prirodne osobitosti, uključen je u kategoriju važnih močvarnih područja, poznat kao Ramsarsko područje. Godine 1989. uvršten je u listu Ornitoloških značajnih područja Europe, a 1993. na listu Močvarnih područja Međunarodnog značaja. Hrvatski Sabor je zakonom zaštitio Park 13.10.1967., a kasnije je proglašen i rezervatom (Ćučić i sur. 2007.).

Ćučić i sur. (2007.) u svom radu tvrde da niska posjećenost Park prirode Kopački rit može biti povezana s nekoliko čimbenika. Prvenstveno, to uključuje njegovu udaljenost od glavnih turističkih ruta i prometnih koridora. Nadalje, nabrajaju i negativne percepcije povezane s ratnim razaranja i prisutnošću mina u tom području te nedovoljan angažman nadležnih institucija u promociji ovog područja.

Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije u materijalu za sjednicu (lipanj 2023.), navodi da je Park prirode Kopački rit 2022. godine posjetilo 46.082 posjetitelja što je čak 9.784 posjetitelja ili 27 % više u odnosu na prethodnu 2021. godinu. Najveći broj posjetitelja dolazi u travnju, svibnju, lipnju, rujnu i listopadu što je dugi niz godina glavna sezona posjećivanja.

U odnosu na 2021. godinu, udio stranih posjetitelja je povećan više od dvostruko, a u strukturi posjetitelja, najveći broj je koristio uslugu izleta brodom, osnovnu ulaznicu u Park te posjet novootvorenom Prezentacijsko edukacijskom centru (PEC) Tikveš. Zatim, u 2022. godini ostvaren je ukupan prihod od 40 % posto više nego prethodne godine, a 13 % u odnosu na dosadašnju rekordnu 2019. godinu. U strukturi prihoda 81 % čine prihodi od ulaznica, 9 % od prodaje suvenira i 10 % od prodaje ribolovnica.

U novije vrijeme, Javna ustanova Parka prirode Kopački rit je počela s ozbiljnijom promocijom, investiranjem u poboljšanje signalizacije i stvaranju nove turističke atrakcije za svoje posjetitelje. No, značajan izazov koji se javlja u turističkoj ponudi Parka leži u činjenici da se

radi o zaštićenom području, što čini iznimno važnim usmjeravanje pažnje prema održivom razvoju kako bi se sačuvala priroda i okoliš na tom području (Ćučić i sur., 2007.).

Zaštićena područja su izuzetno privlačna odredišta za rastući broj posjetitelja i predstavljaju snažne tržišne robne marke. Ona stvaraju percepciju među posjetiteljima da nude prirodna područja koja su netaknuta, ali ipak pristupačna, s adekvatnom infrastrukturom za zadovoljenje njihovih potreba. Očekuje se da će rast broja posjetitelja na zaštićenim područjima biti posebno značajan iz nekoliko razloga: porasta interesa za ekoturizam i potrebe samih parkova da se više angažiraju u samofinanciranju, što rezultira usmjerenjem na veći broj posjetitelja (Benčina i sur., svibanj 2010.). Stoga, turistička ponuda ne bi trebala biti fokusirana na privlačenje velikog broja posjetitelja i brzu zaradu, već bi se trebala usmjeriti na dodanu vrijednost koju nudi (Ćučić i sur. 2007.).

Park prirode Kopački rit nudi raznoliku ponudu programa od kojih svaki nudi poseban doživljaj i iskustvo. Programi koji se nude su:

- Plovidba brodom i čamcem,
- Poučno-edukativna staza bijeli lopoč,
- Prezentacijsko-edukacijski centar Tikveš,
- Kanu izleti,
- Promatranje ptica/Foto safari,
- Multimedijalna izložba,
- Rekreativni ribolov i Rika jelena,
- Edukativni programi te
- Lokalna ponuda.

Raznolika je ponuda edukativnih programa, koji su prilagođeni uzrastu, a sastoji se od četiri programa:

- Program „Priče iz močvare“ obuhvaća: edukativnu-interaktivnu uvodnu prezentaciju s naglaskom na močvarni eko sustav, obilazak multimedijske galerije uz pratnju vodiča, šetnja šetnicom do pristaništa uz pratnju vodiča te edukativna plovidba turističkim brodom.
- Program „Čudesni Tikveš“ obuhvaća: edukativno-interaktivna šetnja po kompleksu dvorca Tikveš uz pratnju vodiča, obilazak multimedijalnog postave prirodne baštine Kopačkog rita u aneksu dvorca Tikveš uz pratnju vodiča.

- Program „Putevima duha u močvari“, namijenjen učenicima osnovne škole, obuhvaća: upoznavanje s Parkom s posebnim naglaskom na pojedine teme ovisno razredu, od 4. do 8. razreda kratak uvid u radnju „Duha u močvari“, posjet izložbi o flori i fauni Parka, šetnja po šetnici, odlazak u selo Kopačevo, obilazak nekoliko mjesta gdje se odvija mjesto radnje iz knjige „Duh u močvari“ i vožnja brodom.
- Program „Zaštićena područja u RH“, namijenjen učenicima srednje škole, obuhvaća: interaktivno upoznavanje s nacionalnim parkovima i parkovima prirode u RH, vizualni identitet parkova, održivo korištenje eko sustava, prepoznavanje pojedinog područja i glavne značajke, uloga i važnost rijeke Dunav u Europi i Hrvatskoj, značajni datumi vezani uz zaštitu prirode, značaj Kopačkog rita u RH i svijetu, posjet izložbi flori i fauni Parka, šetnja Šetnicom bijelog lopoča i vožnja brodom. (PP Kopački rit, službena stranica)

Lokalna ponuda obuhvaća seoska domaćinstva, smještaj i gastronomsku ponudu koja je dostupna na stranicama regionalnih turističkih zajednica. (Park prirode Kopački rit, ponuda Parka)

4. Dionici ekonomskog razvoja Osječko-baranjske županije

Osječko-baranjska županija izdvaja sredstva iz proračuna namijenjena unapređenju poljoprivrede i turizma. Potiču se zajedničke promocijske i prodajne aktivnosti s ciljem unapređenja proizvoda te, općenito, zajednički projekti. Partnerstva se razvijaju između različitih dionika koji sudjeluju u kreiranju turističkih doživljaja. Primjerice, turističke agencije, hotelijeri, ugostitelji, turističke zajednice, dionici iz javnog i civilnog sektora poput muzeja, udruga, komora i drugo.

Nositelji turizma na području Županije su prije svega gradovi Osijek, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Belišće, Beli Manastir i Valpovo te općine Bilje, Bizovac, Kneževi Vinogradi, Draž i Erdut koje se ističu određenim atrakcijama, ali i aktivnostima turističkih djelatnika i lokalne samouprave na tom području da navedene atraktivnosti valoriziraju i stave u funkciju turizma. Uz navedene, od značaja su i ostali dionici vezani uz prirodnu, povijesnu i kulturnu baštinu. (Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, lipanj, 2023.)

U Osječko-baranjskoj županiji uz Turističku zajednicu Osječko-baranjske županije djeluje još šest gradskih Turističkih zajednica (TZ grada Osijeka, TZ grada Valpova, TZ grada Donjeg Miholjca, TZ grada Đakova, TZ grada Našica, TZ grada Belišća), četiri općinske (TZ općine Bilje, TZ općine Bizovac, TZ općine Draž i TZ općine Erdut) te Turistička zajednica Baranje. Na području Županije aktivno posluje oko 20 turističkih agencija.

Tijekom 2022. godine nastavljena je suradnja sa Zračnom lukom Osijek u privlačenju međunarodnih letova iz Osijeka. Tako je nastavljen putnički let na liniji Osijek-München (Njemačka) od svibnja do kraja 2022. godine. Rezultat je to suradnje kroz model strateškog partnerstva Hrvatske turističke zajednice, Turističke zajednice Osječko-baranjske županije, Turističke zajednice Grada Osijeka, Zračne luke Osijek i avioprijevoznika Croatia Airlines. Uz to, nastavljeni su i intenzivni pregovori s niskotarifnim avio kompanijama, s naglaskom na Ryanair, o uvođenju novih letova tijekom 2023. godine. (Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, lipanj, 2023.)

Osječko-baranjska županija i Hrvatske željeznice d.o.o. Zagreb su 12. listopada 2004. godine potpisale Ugovor o poslovnoj suradnji na realizaciji Projekta uvođenja brze željezničke linije Osijek – Đakovo – Slavonski Brod - Zagreb. Navedenim Ugovorom Hrvatske željeznice su se obvezale da će u razdoblju od 12. prosinca 2004. godine do 9. prosinca 2006. godine voziti na relaciji Osijek – Đakovo – Slavonski Brod – Zagreb Osijek Inter City vlakove broj 550/551 pod nazivom „Slavonija“. (Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, lipanj, 2023.)

U cilju ostvarivanja strateških ciljeva Osječko-baranjske županije, u dijelu koji se odnosi na razvoj konkurentnog gospodarstva kroz razvoj ruralnog turizma, skupština Županije donijela je odluku o potporama ruralnom turizmu županije. Time su uređeni uvjeti, način te postupak odobravanja potpora u ruralnom turizmu na području Županije. Pod potpore u ruralnom turizmu podrazumijevaju se nepovratna financijska sredstva odobrena iz Proračuna Županije za projekte i aktivnosti usmjerene postizanju ciljeva razvoja, utvrđena strategijskim i programskim odrednicama razvoja Županije.

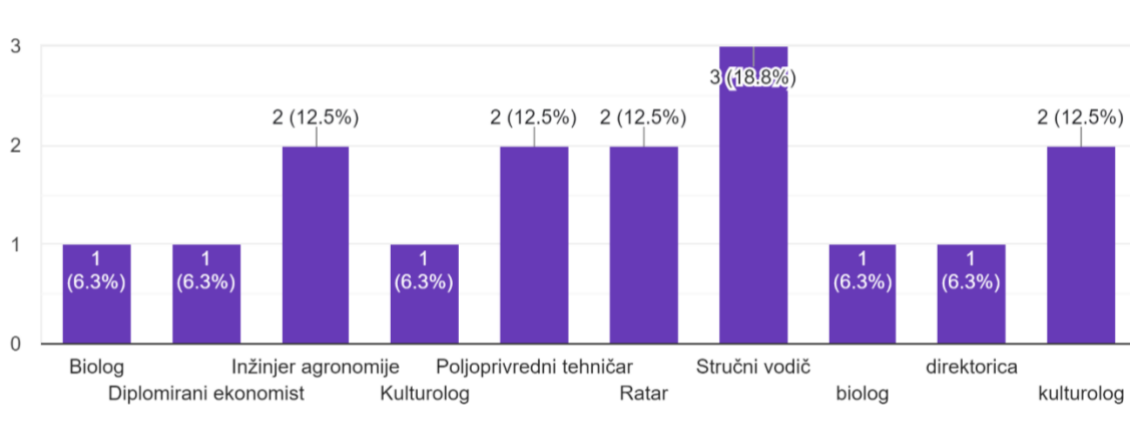
Županija je osigurala financijsku podršku za sve sudionike poljoprivrednih manifestacija koje promiču razvoj poljoprivrede i očuvanje kulturne baštine Osječko-baranjske županije. Ovaj program je dostupan svim sudionicima takvih manifestacija na području Županije. Financijska potpora se pruža za pokrivanje troškova najma izložbenog prostora, proizvodnje marketinškog materijala i drugih troškova vezanih za organizaciju poljoprivrednih manifestacija i to u iznosu od 50% ukupnih troškova.

Također, važno je napomenuti drugu vrstu potpore koja je usmjerena prema edukaciji poljoprivrednika. Ova potpora se dodjeljuje sudionicima i organizatorima stručnih skupova, predavanja, radionica, seminara i drugih oblika obrazovanja. Bave se novim tehnikama, tehnologijama u poljoprivrednoj proizvodnji, istraživanjima usmjerenim na poboljšanje i povećanje poljoprivredne proizvodnje. Kroz ovu potporu, Osječko-baranjska županija pokriva cjelokupne troškove obrazovanja (Pavić, 2016.).

5. Povezanost poljoprivrede i turizma u ponudi Kopačkog rita

Kao instrument istraživanja koristio se anketni upitnik putem Google obrasca proveden u srpnju 2023. godine, sastavljen od 17 pitanja. Pitanja su zatvorenog tipa što znači da su ispitanici zaokruživali ponuđene odgovore te drugi dio ankete je proveden kroz Likertovu skalu uz mogućnost obrazloženja svojih prethodnih odgovora. U istraživanju je sudjelovalo 16 ispitanika od kojih su: šest poljoprivrednika, pet djelatnika Parka prirode Kopački rit i pet djelatnika lokalnih zajednica.

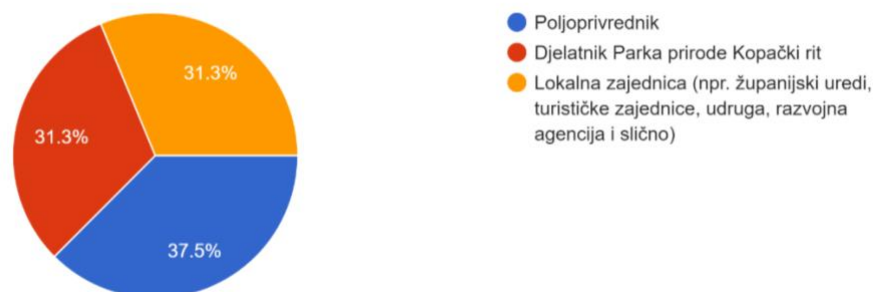
Cilj ankete bio je saznati mišljenje poljoprivrednika, djelatnika Parka prirode Kopački rit i lokalne zajednice Osječko-baranjske županije o doprinosu poljoprivrede turističkoj ponudi Parka prirode Kopački rit. Analizom odgovora na anketni upitnik prikupljeni su podaci koji su opisani u daljem tekstu.

Graf 5.1: Koje je vaše zanimanje/struka?

Izvor: Izrada autora, 2023.

Prvo postavljeno pitanje ispitanika je koje su zanimanje/struka. Od 16 ispitanika odgovorila su: dva biologa, jedan diplomirani ekonomist, dva inženjera agronomije, tri kulturologa, dva poljoprivredna tehničara, dva ratara, tri stručna vodiča te jedan direktor (Grafikon 5.1).

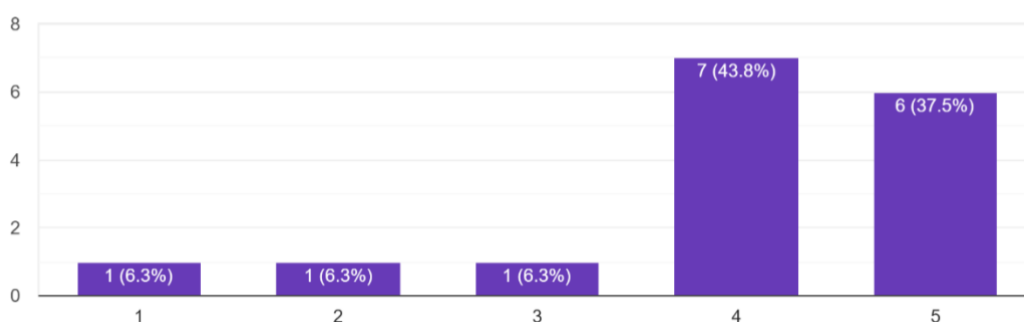
Graf 5.2: Koju ustanovu/područje djelatnosti predstavljate?

Izvor: Izrada autora, 2023.

Vidljivo je da od 16 ispitanika, 37,5 %, odnosno šest osoba, su poljoprivrednici, a djelatnici PP Kopački rit i lokalne zajednice čine 31,3 %, odnosno pet djelatnika Kopačkog rita i pet ispitanika lokalnih zajednica (Grafikon 5.2).

Zatim je postavljeno pitanje s obzirom na ustanovu/područje djelatnosti koju predstavljaju, koje je njihovo radno mjesto i opis posla, dok poljoprivrednik treba navesti samo čime se točno bavi prilikom obavljanja svog posla. Odgovorili su:

- „Nositeljica OPG-a, sav administrativni dio, organizacija poslovanja na terenu“
- „Stručni suradnik u turističkoj zajednici, administrativni poslovi, *event management*, odnosi s javnošću“
- „Stručni suradnik za rad na projektima- biolog/tehnolog“
- „Stručni vodič u PP Kopački rit“
- „Prihvat i edukacija posjetitelja“
- „Upravljanje Turističkom zajednicom, organiziranje i rukovođenje radom i poslovanjem Zajednice, provedbe odluke Turističkog vijeća“
- „Član OPG-a, obavljanje svih fizičkih poslova na gospodarstvu od upravljanja i održavanja strojeva do hranidbe domaćih životinja i vođenja te organizacija poslovanja čitavog gospodarstva“
- „Ja sam član OPG-a moje majke, moj opis posla je obavljanje djelatnosti vezanih za obradu tla, vožnje traktora, kombajna, priključnih strojeva“
- „Bavim se stočarstvom“
- „Suradnik za promociji“
- „Biolog“

Graf 5.3: Kolika je važnost suradnje poljoprivrede i turizma u radu Parka prirode Kopački rit?

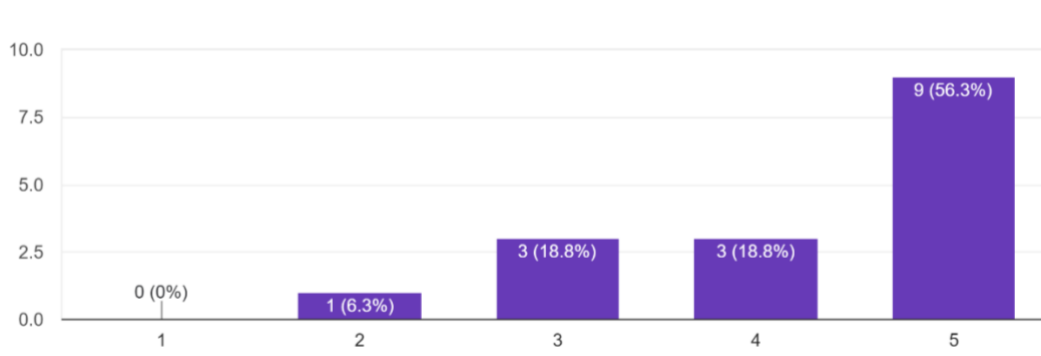
Izvor: Izrada autora, 2023.

Na sljedeće pitanje ispitanici su odgovarali koristeći odgovore: 1= Nevažno, 2= Malo važno, 3= Niti važno, niti nevažno, 4= Važno, 5= Veoma važno. Na pitanje „Kolika je važnost

suradnje poljoprivrede i turizma u radu PP Kopački rit?“, najveći broj ispitanika (43,8 %) je odgovorilo „važno“, 37,5 % ispitanika je odgovorilo „veoma važno“, a isti postotak od 6,3 % je odgovorilo „niti važno, niti nevažno“, „malo važno“ i „nevažno“ (Grafikon 5.3.).

Ispitanicima je ponuđena i mogućnost da obrazlože svoj odgovor. Odgovorili su:

- „S obzirom na zaštićeno područje prirode područje prirode potrebno je brinuti o načinu gospodarenja“
- „Važno je radi organizacije prolaska autobusa kroz određene dionice i kombajna te ostalih velikih strojeva za rad“
- „Moj sektor djelatnosti nema veze sa Kopačkim ritom“
- „Primarna uloga zaštićenog područja u odnosu sa posjetiteljima je edukacija i promocija zaštite prirode. Poljoprivreda može i ne mora imati puno veze s tim (poljoprivredna proizvodnja je rijetko gdje „ekološka“ jer takva nije kratkoročno isplativa)“
- „Suradnja je iznimno bitna zbog očuvanja ekologije u Parku prirode, jer se ne savjesnim radom u poljoprivredi može doći do zagađenja i uništavanja staništa životinja koje u parku obitavaju“
- „Povezanost je važna radi prodaje proizvoda OPG-a u sklopu PP“
- „Mislim da je važno zato jer Park prirode mora biti obaviješten u kojem periodu će kombajn i još neki teški i bučni strojevi morati proći putevima gdje se nalaze autobusi za istovar grupa turista“
- „Važna je radi potencijalnog ostvarenja većih prihoda i diverzifikacije poslovanja OPG-a“

Graf 5.4: Po vašem mišljenju, pridonosi li trenutno poljoprivreda dohotku Osječko-baranjske županije?

Izvor: Izrada autora, 2023.

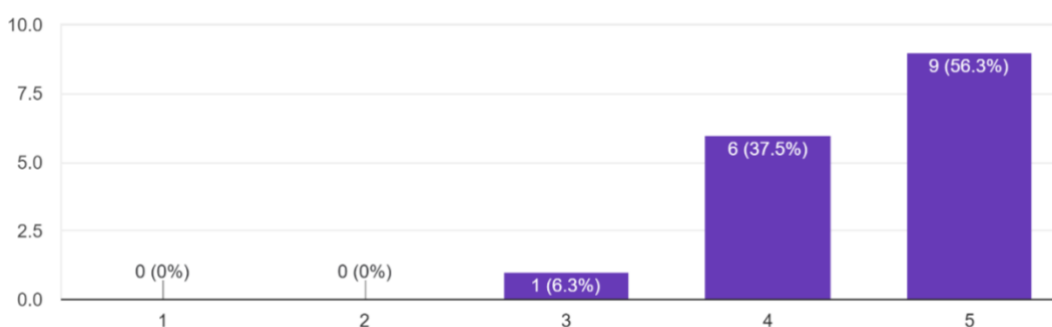
Ispitanici su iznosili mišljenje o doprinosu poljoprivrede dohotku Osječko-baranjske županije koristeći odgovore: 1= Ne doprinosi, 2= Malo doprinosi, 3= Niti doprinosi, niti ne doprinosi, 4= Doprinosi, 5= Puno doprinosi. Najveći broj ispitanika (56,3 %) odgovorio je da „puno

pridonosi“. Isti postotak ispitanika (18,8 %) smatra da „doprinosi“ te da „niti doprinosi, niti ne doprinosi“, dok je samo jedna osoba odgovorila da „malo doprinosi“ (Grafikon 5.4).

Ispitanici su i obrazložili svoje mišljenje:

- „Doprinosi ukoliko se roba ne prodaje van zemlje“
- „Dobar dio površine OBŽ su oranice (obrađene)“
- „Mislim da je poljoprivreda glavna gospodarska grana Osječko-baranjske županije. Dovoljno je pogledati kolike su poljoprivredne površine u županiji“
- „Ukoliko se proizvodi prodaju unutar područja, doprinosi, ali ukoliko se prodaju tzv. Prema van, onda ne doprinosi“
- „Doprinosi puno, jer je veliki broj hektara trenutno u obradi i svaki veći OPG mora imati nekog zaposlenog što možemo povezati sa boljom zaposlenošću u ruralnom prostoru“
- „Pridonosi svakako više nego ostale županije, zbog samog broja OPG-a po kvadratnom kilometru“

Ispitanici smatraju da je poljoprivreda važna za doprinos dohotka Osječko-baranjske županije te je iz odgovora vidljivo da ispitanici vjeruju u poljoprivredu i da su svjesni potencijala i mogućnosti koje Županija ima. Međutim, svjesni su da i dalje nije na razini koju bi mogla ostvariti. Za daljnji napredak potrebno je nastaviti s ulaganjem dionika u Županiju i raznim potporama iz godine u godinu kako bi poljoprivreda snažnije doprinosila razvoju Županije.

Graf 5.5: Prema vašem mišljenju, pridonosi li trenutno turizam dohotku Osječko-baranjske županije?

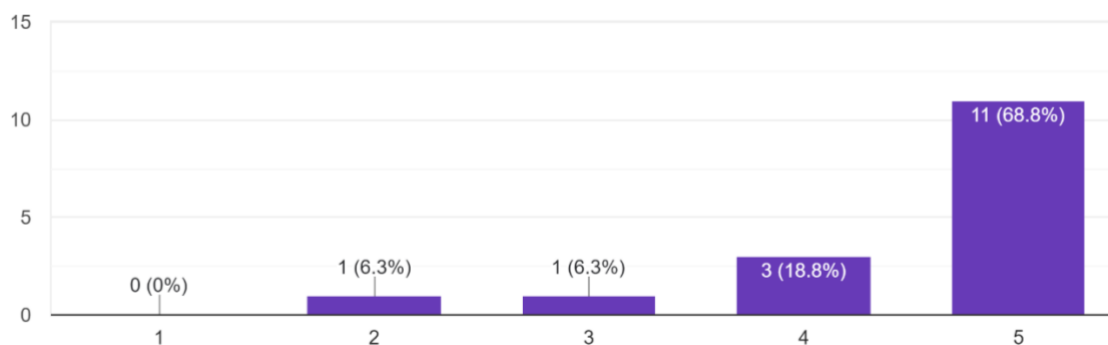
Izvor: Izrada autora, 2023.

Na pitanje „Pridonosi li trenutno turizam dohotku Osječko-baranjske županije“, 56,3 % ispitanika je odgovorilo da „puno doprinosi“, 37,5 % ispitanika da „doprinosi“ i jedan ispitanik, odnosno 6,3 %, odgovorilo je da „niti doprinosi, niti ne doprinosi“ (Grafikon 5.5).

Ispitanici su ponovno zatraženi za obrazloženje svog odgovora:

- „Puni kapaciteti u ruralnim područjima“
- „Broj posjetitelja je u porastu godinu za godinu kao i broj gospodarstava i ostalih subjekata koji se bave turizmom vezanim djelatnostima“
- „Turizam u županiji je još uvijek u razvoju i ima velik potencijal iako već sada ima dosta kuća za odmor i izletišta pogotovo u Baranji“
- „Pridonosi, ali ne koliko bi mogao“
- „Doprinosi puno, jer je i Slavonija i Baranja prepuna zanimljivih turističkih atrakcija, kao i gastronomske ponude“
- „Puno doprinosi, ali opet manje nego neka županija na moru“

Iz obrazloženja ispitanika se također može vidjeti kako smatraju da je turizam važan za dohodak Osječko-baranjske županije. Turizam je područje koje treba nastaviti svoj napredak, odnosno treba se ulagati u poboljšanje turizma jer će onda jednako pridonositi boljitku Županije. Također, smatraju da postoji prostor za napredak i bolje iskorištenje potencijala kojeg Osječko-baranjska županija posjeduje.

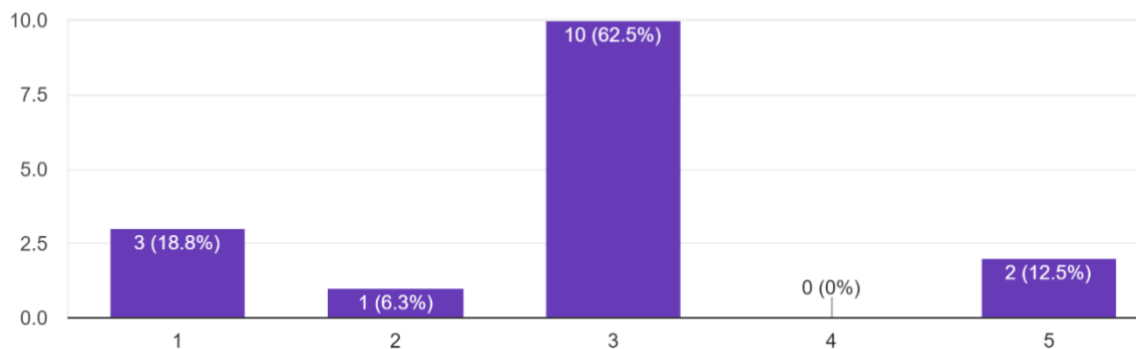

Graf 5.6: Po vašem mišljenju, koliki je doprinos PP Kopački rit turizmu Osječko-baranjske županije?

Izvor: Izrada autora, 2023.

Na pitanje „Koliki je doprinos PP Kopački rit turizmu Osječko-baranjske županije?“, najveći broj ispitanika od 68,8 % je odgovorilo da „puno doprinosi“, 18,8 % ispitanika da „doprinosi“ te isti postotak od 6,3 % je odgovorilo da „niti doprinosi, niti ne doprinosi“ i da „malo doprinosi“ (Grafikon 5.6).

Ispitanici smatraju da je Park prirode Kopački rit važna atrakcija u Osječko-baranjskoj županiji, no da bi on trebao nastaviti s unapređenjem svojih usluga i uvoditi novitete kako bi i dalje ostao zanimljiv turistima te kako bi mu se oni rado vraćali.

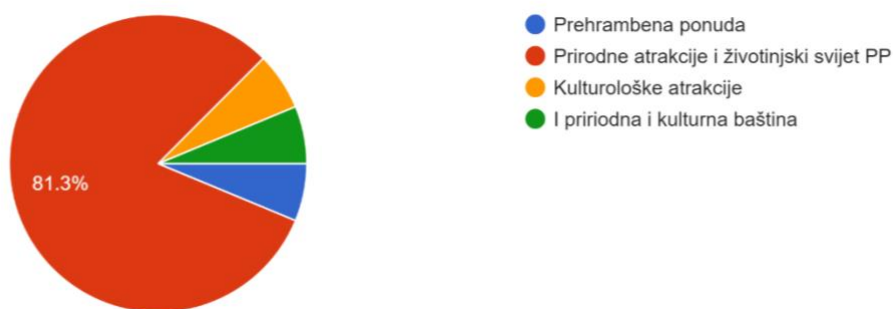

Graf 5.7: Smatram da u PP Kopački rit postoji adekvatna suradnja poljoprivrede i turizma

Izvor: Izrada autora, 2023.

Grafikon 5.7 prikazuje odgovore na izjavu „Smatram da u PP Kopački rit postoji adekvatna suradnja poljoprivrede i turizma“, a ispitanici su na nju odgovarali koristeći: 1= U potpunosti se ne slažem, 2= Ne slažem se, 3= Niti se slažem, niti se ne slažem, 4= Slažem se, 5= U potpunosti se slažem. Na prethodno navedenu izjavu ispitanici su s najvećim brojem postotka (62,5 %) odgovorili „niti se slažem, niti se ne slažem“, 18,8 % ispitanika je odgovorilo „u potpunosti se ne slažem“, 12,3 % „u potpunosti se slažem“ te 6,3 % je odgovorilo „ne slažem se“.

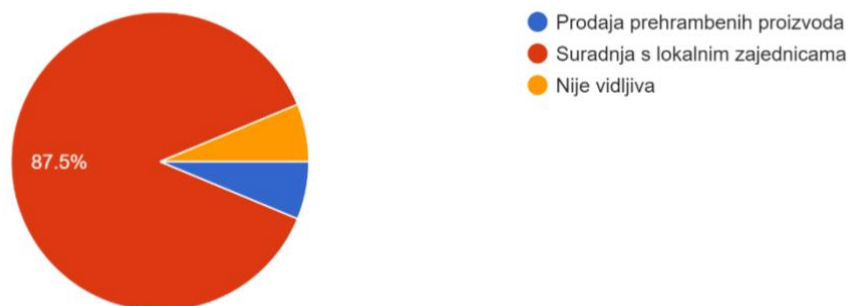
Možemo vidjeti da ispitanici nisu baš zadovoljni suradnjom poljoprivrede i turizma. Činjenica je da se turizam treba više uključiti u poljoprivredu i poljoprivreda u turizam. U samom Parku se treba na bolji način povezati ta dva spektra jer trenutno nije uočljiva suradnja na zadovoljavajućoj razini.

Graf 5.8: Koja je po vašem mišljenju najvažnija ponuda Parka prirode Kopački rit?

Izvor: Izrada autora, 2023.

Nadalje, ispitanicima je postavljeno pitanje „Koja je po vašem mišljenju najvažnija ponuda Parka prirode Kopački rit?“ gdje je najveći broj ispitanika (81,3%) odgovorio „prirodne atrakcije i životinjski svijet PP“, a jednak postotak od 6,3 % ispitanika je odgovorio „prehrambena ponuda“, „kulturološke atrakcije“ i „prirodna i kulturna baština“ (Grafikon 5.8).

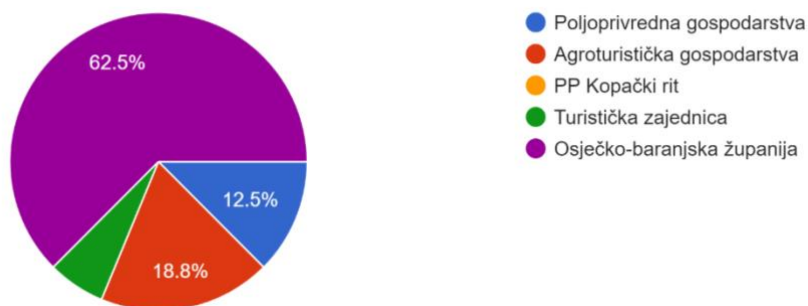

Graf 5.9: U kojem je području najvidljivija suradnja turizma i poljoprivrede u PP Kopački rit?

Izvor: Izrada autora, 2023.

Iz Grafikona 5.9 vidljivo je da su ispitanici na pitanje „U kojem je području najvidljivija suradnja turizma i poljoprivrede u PP Kopački rit?“ u najvećem broju (87,5 %) odgovorili da je to „suradnja s lokalnim zajednicama“. Jednak postotak ispitanika (6,3 %) smatra da je suradnja najvidljivija u prodaji prehrambenih proizvoda te da suradnja nije vidljiva.

Suradnja turizma i poljoprivrede u Parku prirode se najviše ističe s lokalnim zajednicama. Lokalne zajednice spajaju taj odnos i pomažu tako što Kopački rit koristi potpore i promocije. Htjelo se istražiti vidi li se uopće povezanost odnosno suradnja te se očekivalo da će se preko prodaje prehrambenih proizvoda više istaknuti suradnja poljoprivrede i turizma.

Graf 5.10: Koje dionike ocjenjujete najvažnijima za razvoj lokalne zajednice?

Izvor: Izrada autora, 2023.

Kod pitanja „Koje dionike ocjenjujete najvažnijima za razvoj lokalne zajednice?“, 62,5 % ispitanika je odgovorilo da je to „Osječko-baranjska županija“, 18,8 % smatra da su to „agroturistička gospodarstva“, 12,5 % je odgovorilo „poljoprivredna gospodarstva“ te je 6,3 % odgovorilo „turistička zajednica“. Od ispitanika nitko nije odgovorio „PP Kopački rit“ (Grafikon 5.10).

Ispitanici su također imali mogućnost obrazloženja svog odgovora, a odgovorili su:

- „OBŽ je ta koja treba napisati skup mjera i programa za što bolju povezanost OPG-ova i npr. turizma (recimo pravilo nalaže da se u suvenirnici PP Kopački rit treba prodavati isključivo mini primjerci domaćeg pekmeza/meda/svinjske masti/rukotvorina)“
- „Ne mogu se označiti svi. Svi navedeni dionici su iznimno bitno. To su karike jednog lanca“
- „Mislim da za razvoj lokalne zajednice iznimna bitna poljoprivredna proizvodnja te turistička gospodarstva koje moraju biti blisko povezane“
- „Da bi povezanost bila jača, upute o načinu poslovanja moraju doći „od gore“ kako bi čitav sustav suradnje bio organiziran i jasno određen“
- „OBŽ mora imati definirane jasne ciljeve povezanosti turizma i poljoprivrednika, jer ni jedna strana ne može funkcionirati sama“
- „Turistička zajednica bi trebala organizirati i povezati prodaju npr. prehrambenih proizvoda u parku prirode“

Većina ispitanika smatra da je za razvoj lokalne zajednice najviše se očekuje od najvišeg tijela „Osječko-baranjska županija“, jer je ona proračunski korisnik koji bi se trebao zalagati da se sredstva namjene za povezanost poljoprivrede i turizma te da oni kroz promotivne programe, skupove mjera i programa unaprijede tu povezanost.

Sljedeće pitanje bilo je namijenjeno samo radnicima Parka prirode Kopački rit te se htjelo saznati gdje nabavljaju hranu za svoje restorane te je odgovorilo pet osoba. Po jedna osoba je odgovorila da hranu nabavljaju od lokalnih poljoprivrednika te iz lanaca trgovine, dok su ostale tri osobe naglasile kako Park prirode Kopački rit nema ugostiteljskih objekata, odnosno nema restorana.

Iako je pitanje bilo precizno namijenjeno djelatnicima Parka prirode, odgovorili su i neki ispitanici koji to nisu, no njihovi se odgovori izdvajaju zbog značaja rada:

- „Ja nisam radnik, ali koliko znam rijetki kupuju npr. mlijeko s domaćih farmi ili meso s domaćeg gospodarstva“
- „Nisam radnik, ali iz razgovora s mještanima znam da nabavljaju hranu iz trgovina“

Ovo pitanje se istaknulo odgovorima ispitanika jer se pretpostavljalo da Park prirode Kopački rit posjeduje neki ugostiteljski objekt. Možemo reći da upravo ovdje postoji velik prostor za napredak gdje bi Park mogao uključiti poljoprivrednike, da koriste i prodaju njihove proizvode i na taj način im iskažu potporu. Zanimljivo je da su odgovorili ispitanici koji nisu djelatnici, ali su željeli iskazati svoje mišljenje. Uočljivo je nepoznavanje ponude Parka prirode Kopački

rit gdje vidimo u odgovorima da neki pišu da se nabavlja od lanaca trgovine, dok drugi navode da nema ugostiteljske ponude.

U zadnjem pitanju htjelo se istražiti mišljenje ispitanika o načinu unapređenja suradnje poljoprivrede i turizma na primjeru PP Kopački rit. Neki od prijedloga su:

- „Poboljšati komunikaciju i koordinaciju aktivnosti između sudionika, razmjena iskustva i znanja kroz radionice/skupove“
- „Proširenjem gastronomske ponude od proizvodnje poljoprivrednika, prodajom domaćih proizvoda..“
- „Organizacija od strane turističke zajednice, da ne organizira samo npr vožnja brodom po Podunavlju, već vožnja brodom uz kušanje domaćeg pekmeza, ajvara, kulena, sira i ostalih domaćih proizvoda“
- „Može tako što će se mladog člana nekog OPG-a zaposliti u Parku prirode, da se umjesto predavanja o broju ptičjih vrsta na području Parka prirode, turiste iz Amerike (a koji su najčešći gosti), educira i ukratko prikaže u nekom filmiću kako izgleda svakodnevnica jednog gospodarstva. Može pokazati i na koji način se runi kukuruz, kako izgleda tanjuranje, na koji način se sve mogu brati jabuke, sa kojim se sve problemima susreću poljoprivrednici. Jedna od ideja je da član OPG-a koji ima farmu krava prodaje domaći sladoled od tog mlijeka na mjestu gdje se nalazi *Caffe* bar, upravo turistima, tolike su brojne mogućnosti uključivanja poljoprivrednika, a nažalost jedna od metoda trenutno aktualnih je samo vožnja zaprežnim kolima u kojima od čitavog sela sudjeluje samo osoba koja upravlja.. Ovim metodama uključili bi se mladi, gradilo bi se njihovo samopouzdanje i želja za napretkom, a sve ovo bi se moglo nagraditi učeničkim džeparcem ili učeničkim ugovorima i ne bi opterećivalo županijsku blagajnu fiksnim plaćama“
- „Uvođenjem lokalnih proizvoda u suvenirnicu, da u ponudu samog Parka prirode uvede novitete (poput edukacija) koje bi uključivale suradnju s lokalnom zajednicom, a pokazivale bi kako poljoprivrednici rade svoj posao
- „Mogla bi se uvesti ponuda lokalnih prehrambenih proizvoda (ili kroz prodaju u suvenirnici ili kao nova ugostiteljska ponuda) kao i stručne edukacije poljoprivrednika koje bi detaljnije i na zanimljiv način približile turistima poljoprivredni život“

Iz odgovora možemo zaključiti kako postoje razni načini na koji bi se mogla unaprijediti suradnja poljoprivrede i turizma u Parku prirode Kopački rit. Većina se slaže za veće

uključivanje poljoprivrednika u Park, kroz gastronomsku ponudu i razne edukacije koje bi mogli pružiti.

6. Zaključak

Rad je bio posvećen analizi doprinosa poljoprivrede i turizma razvoju lokalne zajednice na primjeru Parka prirode Kopački rit, kako bi se moglo zaključiti postoji li suradnja te dvije djelatnosti u Osječko-baranjskoj županiji.

Česta tema koja se proteže u hrvatskim agronomskim i ekonomskim raspravama je povezivanje poljoprivrede i turizma s ciljem intenziviranja ekonomskih rezultata. Kada se raspravlja o vezi između turizma i poljoprivrede, zaključuje se da su ovi sektori ključni za strateški razvoj Republike Hrvatske.

Provedena je statistička analiza u kojoj su istražene određene stavke te je vidljiv napredak u turizmu čak i nakon pandemije COVID-19. Polako i dolasci i noćenja sustižu brojku od rekordne 2019. godine te treba istaknuti kako se iz godine u godinu broj smještajnih kapaciteta povećava što otvara prostor za daljnji napredak turizma odnosno dodatno povećanje noćenja. Kod poljoprivrede je uočen određeni pad zaposlenih osiguranika poljoprivrednika u petogodišnjem razdoblju (2013.-2017.), analizirana su i djelatnosti poduzeća koja djeluju na području Osječko-baranjske županije, gdje je najvidljivije da su to djelatnosti ratarstvo i stočarska proizvodnja. Od strukture sjetvenih površina najviše otpada na žitarice. No, potrebna je detaljnija strategija kako bi se još više povezala poljoprivreda i turizam, da bi ti rezultati iz godine u godinu bili sve značajniji. Time, u konačnici bi se ispunio i taj glavni cilj da Hrvatska bude turistička destinacija tijekom cijele godine. Iz cijele statističke analize je vidljivo da Osječko-baranjska županija ima potencijala i da sa značajnim uključivanjem poljoprivrede u sami turizam, mogu se postići bolji rezultati.

S ciljem podizanja razine kvalitete turističke usluge, Osječko-baranjska županija odobrava različite oblike potpora za ulaganja u razvoj i unaprjeđenje. Istraženi su dionici koji ekonomski doprinose razvoju Županije. Sudjeluje velik broj različitih dionika, ali vidljiva je potreba za drugačijom strategijom kako bi se ta povezanost unaprijedila.

Kako bi se dobio konkretniji uvid u povezanost poljoprivrede i turizma, provedeno je anketno istraživanje doprinosa poljoprivrede turističkoj ponudi Parka prirode Kopački rit, jedne od najočuvanijih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi. Ispitanici (poljoprivrednici, dionici Parka prirode Kopački rit i lokalne zajednice), smatraju da je najvidljivija suradnja poljoprivrede i turizma Parka u suradnji s lokalnim zajednicama gdje se htjelo istražiti vidi li se uopće suradnja

te se očekivalo da će se preko prodaje prehrambenih proizvoda više istaknuti suradnja poljoprivrede i turizma. Najveći broj ispitanika nema definirano mišljenje o tome postoji li adekvatna suradnja poljoprivrede i turizma. Na pitanje koje se odnosilo samo na djelatnike Parka prirode Kopački rit, o tome gdje nabavljaju hranu za potrebe restorana, većina odgovora je da Park nema takvu ugostiteljsku ponudu. Postoji velik prostor za napredak, a predlaže se za početak razvoj takve turističke ponude.

Jedan zanimljiv prijedlog, jednog od ispitanika je da se može unaprijediti na način da se zaposli mladi član nekog OPG-a u Parku prirode, kojeg će se educirati i koji će ukratko prikazati u „filmiću“ svakodnevnicu jednog gospodarstva. Također, jedna od ideja je prodaja domaćeg sladoleda od kravljeg mlijeka, člana OPG-a koji ima farmu krava, a prodavao bi se na mjestu gdje se nalazi *Caffe* bar.

Možemo zaključiti da postoji određena povezanost poljoprivrede i turizma, ali također postoji prostor za napredak odnosno za značajnijim uključivanjem poljoprivrede u turizam, čime bi se u konačnici, poboljšao rezultat i u jednom i u drugom sektoru.

Popis Literature

1. Antunović L. (2017.) Ispitivanje utjecaja turizma na poljoprivredu u gradu Vrgorcu i okolici. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet
2. Benčina L. i sur. Rožac V., Bolšec B., Javna ustanova „Park prirode Kopački rit“ (svibanj, 2010.) Plan upravljanja Parkom prirode Kopački rit. Tikveš. Dostupno na: https://pp-kopacki-rit.hr/wp-content/uploads/2019/06/plan_upravljanja.pdf (7.rujan, 2023.)
3. Ćućić D., Frajman-Jakšić A., Nater N., (2007.) Uloga Parka prirode „Kopački rit“ u jačanju konkurentnosti i regionalnog prosperiteta Osječko-baranjske županije, Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku
4. Državni zavod za statistiku (2018). Statistički ljetopis Republike Hrvatske. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv/Archive/arh_stat_year.htm (02. kolovoz 2023.)
5. Đurkov M. (2020.) Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku/Ekonomski Fakultet u Osijeku
6. Hrvatska gospodarska komora (2022). Poljoprivreda i prehrambena industrija. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-osijek/poljoprivreda-i-prehrambena-industrija> (02. kolovoz 2023.)
7. Hrvatska turistička zajednica (2022). Turizam u brojkama. Dostupno na: <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-o-trzistima/analize-s-podrucja-turizma/turizam-u-brojkama> (02. kolovoz 2023.)
8. Jeleč I. (2022.) Važnost poljoprivrede za gospodarstvo Osječko-baranjske županije. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku
9. Master plan turizma (2017.), Osijek. Dostupno na: https://obz.hr/hr/pdf/savjetovanje_sa_zainteresiranom_javnoscu/2017/20170110_mp_obz_final_korekcije_z_javnu_raspravu_za_web.pdf (2.rujan, 2023.)
10. Mikšić K. (2021.) Turistička ponuda Parka prirode Kopački rit. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet
11. Park prirode Kopački rit (b.d.). Ponuda parka. Dostupno na: <https://pp-kopacki-rit.hr/ponuda-parka/> (pristupljeno: 9.rujna,2023.)
12. Pavić M. (2016.) Utjecaj lokalne samouprave na poljoprivredu Osječko-baranjske županije. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

13. Skupština Osječko-baranjska županija (prosinac 2005.) Program zaštite okoliša za područje Osječko-baranjske županije. Dostupno na: <https://www.obz.hr/pdf/prostor/program-zastite-okolisa.pdf> (7. rujan, 2023.)
14. Upravni odjel za turizam, kulturu i sport Osječko-baranjske županije, Republika Hrvatska Osječko-baranjska županija skupština (lipanj 2023.) Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije, Osijek
15. Vrh K. (2019.) Utjecaj turizma na razvoj poljoprivrede u Istarskoj županiji. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
16. Vuković S., Lisjak D., (2014-2020.) Studija tradicijskih poljoprivrednih proizvoda. Program: Interreg IPA CBC Croatia-Serbia

Popis grafova

Graf 2.3.1.1: Zaposleni osiguranci poljoprivrednici u Osječko-baranjskoj županiji (2013. - 2017.)	8
Graf 2.3.1.2: Poduzeća koja djeluju na području Osječko-baranjske županije	8
Graf 2.3.1.3: Struktura sjetvenih površina u Osječko-baranjskoj županiji	9
Graf 2.3.2.1: Dolasci turista u Osječko-baranjskoj županiji (2013. - 2022.)	9
Graf 2.3.2.2: Noćenja u Osječko-baranjskoj županiji (2013. - 2022.)	10
Graf 2.3.2.3: Smještajni kapaciteti u Osječko-baranjskoj županiji (broj postelja) (2013. - 2022.)	11
Graf 5.1: Koje je vaše zanimanje/struka?	17
Graf 5.2: Koju ustanovu/područje djelatnosti predstavljate?	17
Graf 5.3: Kolika je važnost suradnje poljoprivrede i turizma u radu Parka prirode Kopački rit?	18
Graf 5.4: Po vašem mišljenju, pridonosi li trenutno poljoprivreda dohotku Osječko-baranjske županije?.....	19
Graf 5.5: Prema vašem mišljenju, pridonosi li trenutno turizam dohotku Osječko-baranjske županije?.....	20
Graf 5.6: Po vašem mišljenju, koliki je doprinos PP Kopački rit turizmu Osječko-baranjske županije?.....	21
Graf 5.7: Smatram da u PP Kopački rit postoji adekvatna suradnja poljoprivrede i turizma ..	22
Graf 5.8: Koja je po vašem mišljenju najvažnija ponuda Parka prirode Kopački rit?	22
Graf 5.9: U kojem je području najvidljivija suradnja turizma i poljoprivrede u PP Kopački rit?	23
Graf 5.10: Koje dionike ocjenjujete najvažnijima za razvoj lokalne zajednice?	23

Prilog

Istraživanje povezanosti poljoprivrede i turizma

Anketa se provodi u svrhu izrade diplomskog rada na temu Doprinos poljoprivrede i turizma razvoju lokalne zajednice - primjer Parka prirode Kopački rit. Cilj je saznati mišljenje poljoprivrednika, djelatnika Parka prirode i lokalne zajednice o doprinosu poljoprivrede turističkoj ponudi Parka prirode Kopački rit. Hvala vam na izdvojenom vremenu.

[Prijavite se na Google](#) da biste spremili svoj napredak. [Saznajte više](#)

* Označava obavezno pitanje

Koje je vaše zanimanje/struka? *

Vaš odgovor

Koju ustanovu/područje djelatnosti predstavljate? *

- Poljoprivrednik
- Djelatnik Parka prirode Kopački rit
- Lokalna zajednica (npr. županijski uredi, turističke zajednice, udruga, razvojna agencija i slično)

S obzirom na ustanovu/područje djelatnosti * koje predstavljate, koje je vaše radno mjesto i opis posla? (Poljoprivrednik treba navesti samo čime se točno bavi prilikom obavljanja svog posla)

Vaš odgovor

Dalje

Izbriši obrazac

Sljedeće izjave ocijenite koristeći Likertovu skalu.

Kolika je važnost suradnje poljoprivrede i turizma u radu Parka prirode Kopački rit? *

Sljedeću izjavu ocijenite koristeći: 1 = Nevažno, 2 = Malo važno, 3 = Niti važno, niti nevažno, 4 = Važno, 5 = Veoma važno

Nevažno

1

2

3

4

5

Veoma važno

Obrazložite svoj prethodni odgovor.

Vaš odgovor

Po vašem mišljenju, pridonosi li trenutno *
poljoprivreda dohotku Osječko-baranjske
županije?

Sljedeću izjavu ocijenite koristeći: 1 = Ne
doprinosi, 2 = Malo pridonosi, 3 = Niti doprinosi,
niti ne doprinosi, 4 = Doprinosi, 5 = Puno
doprinosi

Ne doprinosi

1

2

3

4

5

Puno doprinosi

Obrazložite svoj prethodni odgovor.

Vaš odgovor

Po vašem mišljenju, pridonosi li trenutno **turizam** dohotku Osječko-baranjske županije? *

Sljedeću izjavu ocijenite koristeći: 1 = Ne doprinosi, 2 = Malo pridonosi, 3 = Niti doprinosi, niti ne doprinosi, 4 = Doprinosi, 5 = Puno doprinosi

Ne doprinosi

1

2

3

4

5

Puno doprinosi

Obrazložite svoj prethodni odgovor.

Vaš odgovor

Po vašem mišljenju, koliki je doprinos PP **Kopački rit** turizmu Osječko-baranjske županije? *

Sljedeću izjavu ocijenite koristeći: 1 = Ne doprinosi, 2 = Malo pridonosi, 3 = Niti doprinosi, niti ne doprinosi, 4 = Doprinosi, 5 = Puno doprinosi

Ne doprinosi

1

2

3

4

5

Puno doprinosi

Smatram da u PP Kopački rit postoji *
adekvatna suradnja poljoprivrede i turizma.

Sljedeću izjavu ocijenite koristeći: 1 = U potpunosti se ne slažem, 2 = Ne slažem se, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Slažem se, 5 = U potpunosti se slažem

1

2

3

4

5

[Natrag](#)

[Dalje](#)

[Izbriši obrazac](#)

Koja je po vašem mišljenju najvažnija *
ponuda Parka prirode Kopački rit?

- Prehrambena ponuda
- Prirodne atrakcije i životinjski svijet PP
- Kulturološke atrakcije
- Ostalo: _____

U kojem je području najvidljivija suradnja *
turizma i poljoprivrede u PP Kopački rit?

- Prodaja prehrambenih proizvoda
- Suradnja s lokalnim zajednicama
- Ostalo: _____

Koje dionike ocjenjujete najvažnijima za razvoj lokalne zajednice? *

- Poljoprivredna gospodarstva
- Agroturistička gospodarstva
- PP Kopački rit
- Turistička zajednica
- Osječko-baranjska županija

Objasnite svoj prethodni odgovor.

Vaš odgovor

Sljedeće se pitanje odnosi na radnike PP Kopački rit: Gdje nabavljate hranu za svoje restorane? *

- Od lokalnih poljoprivrednika
- Iz lanaca trgovine
- Ostalo: _____

Po vašem mišljenju, kako se može unaprijediti suradnja poljoprivrede i turizma na primjeru PP Kopački rit? *

Vaš odgovor

Natrag

Podnesi

Izbriši obrazac

Životopis

Katarina Mikšić, rođena 16. ožujka 1999. godine u Zagrebu. Nakon pohađanja osnovne škole Augusta Harambašića u Zagrebu, završila je Treću ekonomsku školu u Zagrebu, koju je pohađala od 2013. godine do 2017. godine. Završila je Preddiplomski studij na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, smjer Agrarna ekonomika koji je upisala 2018. godine.

Od stranih jezika koristi se engleskim jezikom, razumijevanje, pisanje i govor stupnja C1. Tijekom školovanja stekla je poznavanje rada na računalu kao i rad u Microsoft Office paketu (Word, Excel, Power Point). Aktivno je trenirala košarku od 2009. godine do 2017. godine te je dio tog razdoblja igrala prvu žensku ligu.